

toevoeging van alcohol, reeds enigermate reageert, is het niet gerechtvaardigd en ook onnodig, een dergelijke in normaal serum gevonden reactie te *interpreteren* als tweegebracht door directe bilirubine, hetgeen o.a. MALLOY en EVELYN deden.

Zoals de zaken thans staan, lijkt het noodzakelijk, dat zij die willen aannemen, dat in normaal serum directe bilirubine voorkomt, dan ook een verklaring geven van het fysiologische proces. Tevens zullen zij de aanwezigheid van directe bilirubine ook daadwerkelijk moeten aantonen.

Literatuur: VRIES, L. A. DE (1957) *Ned. T. Geneesk.* 101, 2220.

Arnhem, 27 november 1957

L. SCHALM

M. J. SCHULTE

De uitspraak: „In normaal serum komt slechts indirecte bilirubine voor”, is m.i. onjuist, omdat het de verkeerde indruk wekt, dat normaal serum geen directe reactie volgens Hijmans van den Bergh zou geven. Voor zover mij, uit eigen waarnemingen en uit de literatuur, bekend is, vindt er altijd een directe reactie plaats van een niet onbelangrijk percentage van de in normaal serum voorkomende, gele pigmenten, die zich met gediazoteerd sulfanilzuur tot een rode verbinding koppelen. De structuur van deze stof mag twijfelachtig zijn, het predicaat „direct” verdient de reactie, uit hoofde van de definitie, zeker.

Uit de onderzoekingen van COLE en LATHE blijkt, dat ook het chromatografisch langzaam lopende pigment voor een klein deel (ongeveer 6 pct) direct reageert. De auteurs zelf hechten hier merkwaardigerwijze geen betekenis aan: „After adding the diazoreagent no significant change occurs”. Een verklaring voor deze „direct indirecte” bilirubine geven zij dan ook niet. De meest aannemelijke verklaring lijkt wel — zolang althans de zuiverheid van dit preparaat niet is aangetoond — dat er een verontreiniging is. Misschien staat het verschijnsel echter in verband met de oplosbaarheid van het indirect reagerende pigment in water.

In het licht van deze uitkomsten zou men dus kunnen stellen: „In normaal serum komt slechts direct indirecte en indirect indirecte bilirubine voor”. Verhelderend lijkt mij dit niet.

Een andere vraag is, of „directe” bilirubine, in de zin van bilirubine die door de lever is gegluconeerd, ook zonder stuwung zich in de bloedbaan kan bevinden. COLE en LATHE tonen dit pigment aan in serum bij hemolytische icterus, waarbij dus geen stuwung wordt aangenomen. Ook lijkt het mij moeijlijk voorstelbaar, dat de weefsels die de zeer geconcentreerde, goed oplosbare, „directe” bilirubine op zijn

lange weg van de lever af passeert, voordat hij het lichaam verlaat, voor deze stof volkomen ondoorlaatbaar zouden zijn.

Amsterdam, 20 december 1957

L. A. DE VRIES

NEUROSELEER, SCHULDLEER EN CULTUURPATROON

In KUIPERS Klinische les, getiteld „Kan men ouders aansprakelijk stellen voor het ontstaan van neurotische aanpassingsstoornissen bij hun kinderen?”, trof mij het meest, dat hij zonder nadere toelichting: 1. ten slotte toch komt aan het punt, waarbij hij beter had kunnen beginnen; 2. vele malen een reeks tot dezelfde categorie behorende termen bezigt, zoals aansprakelijkheid, verantwoordelijkheid, schuld, aanklacht, verwijt, ja zelfs veroordelen en vrijspreken; 3. het bestaan aanvaardt van cultuurpatronen, die voor de psychische gezondheid noodlottig zijn.

Ad 1. Inderdaad laat de neuroseleer evenmin als enig ander deel van de wetenschap een *oordeel* toe over schuld, aansprakelijkheid, verantwoordelijkheid enz. Het enige wat die leer, evenals elk ander deel van de wetenschap, doet, is speuren naar (causale) relaties. Het opschrift had dan ook beter kunnen luiden: „Bestaat er een causale relatie tussen ontstaan, aard en ernst van neurotische aanpassingsstoornissen bij kinderen, en structuur, reactie enz. bij de ouders?”, of: „Welk aandeel hebben, behalve de structuur van het kind, de structuur en de reacties der ouders in ontstaan, aard en ernst van neurotische aanpassingsstoornissen bij kinderen?”. Is niet de wisselwerking tussen beide factoren het kernprobleem van het neurotiseringsvraagstuk? Nature and nurture the problem of the future!

Ad 2. Daargelaten of de genoemde uitdrukkingen in een wetenschappelijk artikel niet beter of vermeden of terstond als onwetenschappelijk hadden kunnen worden gebrandmerkt, rijst onmiddellijk de vraag, in welke zin ze bedoeld zijn. „Schuld” kan namelijk drie betekenissen hebben: a. neutraal als causale relatie; b. objectief als fout; c. affectbeladen als laakbare schuld (zonde, strafwaardigheid). In de neuroseleer is voor schuld in de derde betekenis geen plaats; alleen criminologen, theologen en beoefenaren van de „Pastoral-Medizin” hebben belangstelling voor het laakbaarheidsvraagstuk. Ik laat hier de kwestie van de „toerekeningsvatbaarheid” buiten beschouwing om niet te ver van het onderwerp af te dwalen.

Indien KUPER had duidelijk gemaakt, dat de bedoelde uitdrukkingen ten onrechte in de derde betekenis worden gebruikt, zou zijn betoog aan overtuigingskracht hebben gewonnen. Bovendien zou hij dan wellicht zelf zijn gekomen bij de oorzaak van de affectbeladenheid, zowel van de kinderen als van de ouders, gezwegen van sommige pedagogen, psychologen en zelfs wel eens psychiaters.

Ad 3. Is het door KUPER eigenlijk maar terloops aangestipte cultuurpatroon iets anders dan het christelijke cultuurpatroon? Is affectieve geladenheid niet onvermijdelijk, voor zover de christelijke constructie van 's mensen laakbare schuld als zonde tegenover God, niet voldoende in evenwicht wordt gehouden door de evenzeer christelijke constructie van de behoefte aan, en de mogelijkheid van een bij voorkeur dagelijkse vergeving van schulden (al dan niet uitsluitend door Gods genade)? Is niet het evenwicht (of het ontbreken ervan) tussen zonde en „verlossing” het kernprobleem van het christendom, waarmee de honderden christelijke kerken, secten en groeperingen sedert Christus worstelen? Dit is zeker een van de belangwekkendste onderwerpen van de vergelijkende godsdienstgeschiedenis, o.a. in verband met het neutrale karma-begrip van de oosterse godsdiensten. Het wil mij voorkomen, dat het nuttig zou zijn, zowel de moderne

neuroseleer als het door KUIPER aangesneden onderwerp tegen deze achtergrond te zien, wil men, wat KUIPER terecht „voor de psychische gezondheid fatale cultuurpatronen” noemt, naar vermogen helpen bestrijden.

Scheveningen, 1 januari 1958

W. SCHUURMANS STEKHOVEN

BERICHTEN

BUITENLAND

BELGIË. — INTERNATIONAAL BLOED IN OORLOGSTIJD. „Le problème du sang sur le plan international” was het onderwerp door Prof. PAUL MOUREAU onlangs voor de Société Belge de Droit international behandeld. De spreker stelde zich op het standpunt, dat men „en cas de conflit armé” moet streven naar een „répartition internationale du sang” met inachtneming van de volgende beginselen: „Libre circulation du sang”; geen onderscheid naar ras of politiek, noch bij gevers noch bij ontvangers; aan een tot geven bereidwillige mag niet worden belet, zijn bloed te geven; het bloed, eenmaal verkregen, wordt in vrij gebruik gegeven aan de geneeskundigen; beschermde centra, zowel voor verzameld bloed, als voor gevers die vrij zijn van militaire plichten.

Het gehoor bleek van mening dat de „haute pensée d'éthique médicale” van Prof. MOUREAU zal moeten worden gesteund door „l'éducation préliminaire des populations et des donneurs” (*Brux.-méd.*, 1957, bl. 2010).

CANADA. — PERCENTAGE NORMALE APPENDICES BIJ OPERATIE. In een ziekenhuis te Toronto vergeleek men ter gelegenheid van 1127 operaties van de appendix, de diagnose vóór de operatie met de uitkomsten in het laboratorium. Hier volgt achter de aantallen der pre-operatieve diagnose het percentage appendices dat in het laboratorium normaal werd bevonden: 657 acute appendicitides (12,6 pct), 136 niet-acute aandoeningen van de appendix (29,4 pct), 22 abdomen acutum (25 pct), 128 andere pre-operatieve diagnoses, waarbij incidenteel de appendix werd weggenomen (57 pct) (*Canad. med. Ass. J.* 1957, bl. 1012).

DENEMARKEN. — DE MODIEUZE PAARDESTAART EN ALOPECIE. Een Deens onderzoeker heeft bij Deense meisjes, acht tot achttien jaar oud, een kaalheid ontdekt, die in het algemeen aan de slapen is gelokaliseerd, doch ook aan het voorhoofd of aan het achterhoofd gezeteld kan zijn, afhankelijk van de wijze waarop ten behoeve van het paardestaartkapsel aan de haren wordt getrokken.

Traumatische alopecia is reeds vroeger bij de strakke kapsels van Groenlandse en Japanse vrouwen, en bij negerinnen opgemerkt. Een frontale kaalheid werd ook door SABOURAUD beschreven, bij vrouwen die zich met een chignon aan het achterhoofd kapten (*Presse méd.*, 1957, bl. 2047).

DUITSLAND. — ADEMHALEN DOOR DE NEUS VROEGER EN NU. Een medewerker van de *Münch. med. Wschr.* (1957, bl. 1986) heeft IMMANUEL KANTS „Von der Hebung und Verhütung krankhafter Zufälle durch den Vorsatz im Athemziehen” in *Streit der Facultäten* (1798) vergeleken met „Die Bedeutung der normalen Nasenatmung für die körperliche und geistige Entwicklung des Menschen und für die Erkrankungen der Luftwege”, een artikel zo juist gevloeid uit de pen van een moderne specialist in de keel-, neus- en oorheelkunde. Het resultaat van deze vergelijking is uiterst vleidend voor de filosoof.

— BERNHARD NOCHT HERDACHT. De Duitse vakpers wijdt artikelen aan B. NOCHT (1857-1945), die honderd jaar

geleden werd geboren. Uit een vleugel van het Seemanns-krankenhaus te Hamburg, dat hij als havenarts beheerde, ontwikkelde zich het in 1914 groots opgezette instituut voor scheeps- en tropenhygiëne. NOCHT begon zijn carrière bij leger en vloot, werd leerling van KOCH en bestreed in 1892 de beruchte cholera-epidemie te Hamburg.

ENGELAND. — LORENTZ HERDACHT. Een fysicus te Oxford gewaagt in *Science* (29 november 1957, bl. 1121) met grote waardering van de verschijning van H. A. LORENTZ, *Impressions of His Life and Work*, geschreven door zijn oudste dochter, G. L. DE HAAS-LORENTZ, en aangevuld met korte bijdragen van FOKKER, VAN DER POL, THYSSE en CASIMIR.

— HYGIËNISCHE OPVOEDING. De Central Council for Health Education organiseert van 22 tot 25 april 1958 een internationale leergang over „Health Education”. Inlichtingen verstrekt de geneeskundige directeur, Tavistock House, Tavistock square, London W.C.I.

— HET RECEPT ALS SOCIAAL DOCUMENT. In een monografie van J. P. MARTIN vindt men de *Social Aspects of Prescribing* (uitg. Heinemann, Londen, 1957) bestudeerd. Opmerkelijk is dat in „well-to-do” gebieden duurder geneesmiddelen worden voorgeschreven dan in armelijke gebieden, ofschoon binnen het stelsel van de National Health Service, rijk en arm zonder onderscheid hun shilling per medicijn betalen.

De medische professie handhaaft haar vrijheid; inmenging in de individuele behandeling van haar patiënten duldt zij niet. Toch blijft het voor een publieke dienst essentieel „excessive prescribing” te vermijden. Deugdelijke inlichting is wel beschouwd het beste middel tegen misbruik, en het ministerie van gezondheid doet zijn uiterste best. Maar „nobody knows how much of the advice is read, let alone acted upon” (*New Engl. J. Med.*, 1957, bl. 1085).

— STIJGENDE CARIËSCIJFERS. Volgens een rapport van Lady MELLANBY en haar medewerkers, bedroeg het percentage 5-jarige kinderen vrij van caries in het jaar 1955 te Londen 15,5. Vergeleken met het jaar 1947, toen het vergelijkbare cijfer 28,1 pct bedroeg, betekent dit dus een belangrijke toename der tandziekte (*Brit. med. J.* 28 dec. 1957, bl. 1555).

— GEDENKTEKEN VOOR FLEMING. Onlangs is in de geboorteplaats van Sir ALEXANDER FLEMING, Lochfield (Ayrshire), een eenvoudig gedenkteken voor de ontdekker van penicilline onthuld. Het bestaat uit een drie ton wegend rotsblok van Cumberland-graniet en is van een kort opschrift voorzien.

— GENEESKUNDIG VERSLAG OVER HET JAAR 1956. Het jaarverslag van de Chief Medical Officer of Health over het jaar 1956 kwam nog juist in het jaar 1957 gereed. Naar gewoonte bespreekt Sir JOHN CHARLES in de inleiding tot het verslag enkele bijzondere onderwerpen; de bewerking der hoofdstukken (epidemiologie, laboratoriumdienst, tuberculose, reuma, kanker, geestelijke volksgezondheid, openbare gezondheidszorg, zorg voor moeder en kind, voedsel en voeding, tandziekten, internationale vraagstukken, gezondheidsdiensten voor studenten, gerontologie, revalidatie, farmacologie en farmacie, zorg voor blinden en doven) liet hij aan zijn specialistische medewerkers over.

In de aankondigingen van het rapport in de pers wordt hulde gebracht aan de redacteur van het rapport, die wederom erin is geslaagd, de verschillende bijdragen tot een leesbaar geheel samen te voegen.